

บทที่ 4

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะเป็นไปได้ในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย (factors) ในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ลักษณะและสภาพของปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมบางอย่าง อาจส่งเสริมให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว หรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ได้ การทำความเข้าใจในเรื่องของสภาพของปัจจัยและอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวต่อการพัฒนา จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะทำให้ทราบถึงปัญหาหรืออุปสรรคอันเนื่องมาจากปัจจัยเหล่านี้ และสามารถหาหนโยบายหรือแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เราอาจแบ่งประเภทของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาออกเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) และปัจจัยที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ (non-economic factors) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยการผลิต (factors of production) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ระดับการพัฒนาของประเทศ การเข้ามามีบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจ กลไกการจัดสรรทรัพยากรและการกระจายรายได้ในสังคม รูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การค้า การลงทุน ความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นต้น สำหรับปัจจัยที่ไม่ใช่เศรษฐกิจแต่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ ระบบการเมืองการปกครอง เสถียรภาพและความยืดหยุ่นของสถาบันการเมือง รูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการบริหารงานพัฒนา รูปแบบและโครงสร้างการบริหารของเอกชน ลักษณะทางชนชั้นและความสัมพันธ์ของคนในสังคม รูปแบบและโครงสร้างของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของสังคม ที่กำหนดท่าทีหรือความนึกคิดด้านต่าง ๆ ของคนในสังคม เช่น การทำงาน การใช้ชีวิต การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลหรือมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแตกต่างกัน เราสามารถแยกพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการพัฒนาได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ปัจจัยการผลิตที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

1.1 ปัจจัยการผลิต (factor of production)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาในกลุ่มแรกที่เราจะกล่าวถึงคือ ปัจจัยการผลิต (factors of production) ปัจจัยการผลิตคือ ปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการผลิตหรือต่อการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เราสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและระดับการผลิตในระบบเศรษฐกิจได้ดังนี้ เมื่อกำหนดระดับเทคโนโลยีสถานะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้คงที่ การผลิตของประเทศจะขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตของระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงเป็นฟังก์ชันการผลิตแบบง่าย ๆ ดังนี้

$$O_t = f(R_t, C_t, L_t, E_t)$$

โดยที่ O_t คือ ผลผลิต (output) ในระบบเศรษฐกิจในปีที่ t

R_t คือ ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดทั้งที่เกิดในดิน บนดิน ในอากาศ ได้แก่ แร่ธาตุ ป่าไม้ น้ำ อากาศ ฯลฯ

C_t คือ ทุนวัตถุ (physical capital) ซึ่งได้แก่ เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ โรงงาน ฯลฯ และทุนทางคุณภาพ (qualitative capital) ซึ่งก็คือ การสะสม เพิ่มพูนความรู้ความชำนาญของทรัพยากรมนุษย์

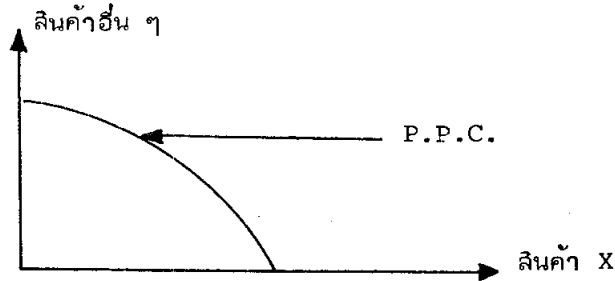
L_t คือ แรงงานในขบวนการผลิต

E_t คือ ผู้ประกอบการ (entrepreneur)

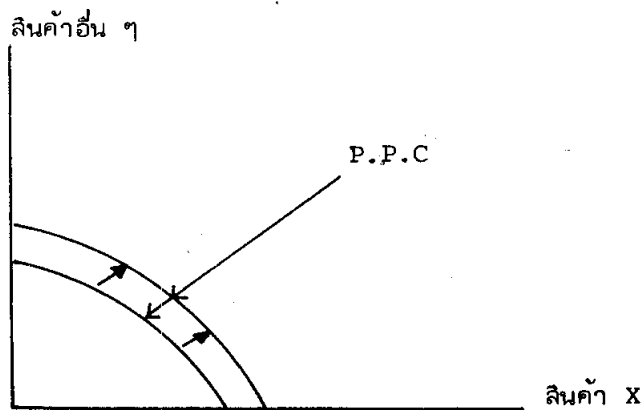
การเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตแต่ละตัว มีผลทำให้ผลผลิตในระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ เรายังสามารถวิเคราะห์ความสามารถในการผลิตของสังคมและความสำคัญของการผลิต โดยใช้เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (production possibility curve: P.P.C.) ได้ดังนี้

ภายใต้ระดับเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ปริมาณและคุณภาพปัจจัยการผลิตที่กำหนดให้ เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (P.P.C.) แสดงถึงจำนวนสินค้าและบริการสูงสุดที่สังคมสามารถผลิตได้ ตามรูป เส้น P.P.C. แสดงถึงปริมาณสินค้าและบริการสูงสุดที่ระบบเศรษฐกิจจะสามารถผลิตได้ภายใต้ระดับเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่กำหนดให้

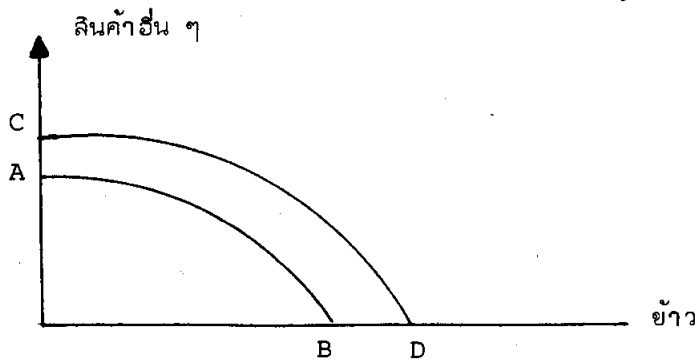

สมมติว่า ระดับเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ไม่เปลี่ยนแปลง แต่มีการเพิ่มขึ้นในปัจจัยการผลิต เส้น P.P.C. จะเคลื่อน (shift) ออกไปทางขวาทั้งเส้นและขนานกับเส้นเดิม ซึ่งหมายความว่าระบบเศรษฐกิจสามารถผลิตสินค้าทุกชนิดเพิ่มขึ้น

ในกรณีที่ปริมาณและคุณภาพของปัจจัยการผลิตมิได้เพิ่มเป็นสัดส่วนเดียวกัน เส้น P.P.C. จะเคลื่อนออกทางขวา แต่จะไม่ขนานกับเส้นเดิม ทั้งนี้แล้วแต่ว่าปริมาณและคุณภาพของปัจจัยที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นของปัจจัยการผลิตตัวใด และปัจจัยนั้น ๆ ถูกใช้มากเพื่อการผลิตสินค้าชนิดใด เช่น เส้น P.P.C. (เดิม AB) อาจจะ shift

ออกไป เป็นเส้น CD ซึ่งหมายความว่า ปริมาณและคุณภาพของปัจจัยที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยที่ถูกใช้มากในการผลิตข้าว การเพิ่มขึ้นของปัจจัยนั้น ๆ ในด้านปริมาณและคุณภาพ จึงมีผลให้สามารถขยายการผลิตข้าวได้ดีกว่าสินค้าอื่น ๆ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยการผลิต (ทั้งในด้านปริมาณ/คุณภาพ) มีอิทธิพลต่อการผลิตในระบบเศรษฐกิจ นั่นคือ ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนแปลงไป เมื่อปริมาณ/คุณภาพของปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลงไป

เพื่อให้เข้าใจอิทธิพลของปัจจัยการผลิตแต่ละตัวต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจ เราจะได้ศึกษาถึงปัจจัยการผลิตแต่ละตัวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

เราอาจแบ่งที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ (ได้แก่ แร่ธาตุ ป่าไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ น้ำ อากาศ ฯลฯ) ได้เป็น 2 ประเภทคือ ทรัพยากรประเภทไม่สิ้นเปลืองหรือทรัพยากรหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้ เช่น น้ำ อากาศ เป็นต้น และประเภทสิ้นเปลืองหรือใช้แล้วหมดไป เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ สัตว์ป่า ที่ดิน (ในแง่ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน) อย่างไรก็ตามการปรับปรุงเทคโนโลยีหรือความก้าวหน้าทางวิทยาการ อาจทำให้สามารถแสวงหาแหล่งแร่ใหม่ ๆ หรือสามารถนำเอาแร่ธาตุต่าง ๆ มาใช้ได้มากขึ้น หรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในแง่ของที่ดินอาจเกิดวิทยาการใหม่ ๆ ในการสร้างที่ดิน หรือสามารถขจัดการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินหรือสามารถสร้างความอุดมสมบูรณ์ขึ้นใหม่¹⁷ นอกจากนี้ ทรัพยากรประเภทสิ้นเปลืองนี้ อาจจะสามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ เพียงแต่ว่าการสร้างใหม่ต้องใช้เวลา เช่น ในกรณีของแร่ธาตุอาจต้องกินเวลาเป็นพัน ๆ ปี

1.1.1.1 ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการนำเอาที่ดินและ ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตามจะมี
อิทธิพลต่อการพัฒนา ต่อเมื่อมนุษย์สามารถนำเอาที่ดินและทรัพยากรนั้น ๆ มาใช้ให้
เกิดประโยชน์ได้ การนำเอาที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์จำต้อง
อาศัยปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการคือ

ก. ปัจจัยด้านสถานที่และเวลา

ที่ตั้งของที่ดินและแหล่งทรัพยากรต้องเอื้อต่อการนำเอามาใช้
ประโยชน์ เช่น อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม ใกล้คนที่จะนำทรัพยากรนั้นมาใช้ประโยชน์
ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดจะเป็นประโยชน์ภายใต้เงื่อนไขของเวลา เช่น การใช้
ประโยชน์น้ำ หรือพลังงาน อาจต้องขึ้นกับเวลา นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
ต่าง ๆ ต้องมีการพิจารณาเปรียบเทียบว่า ควรจะใช้ในเวลาใดจึงจะให้ผลตอบแทนสูง
สุดต่อสังคม เป็นต้น

ข. ปัจจัยด้านเงินทุน

โดยปกติ การขาดแคลนเงินทุนเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของการ
นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศไม่สามารถนำเอา
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนเงินทุน นอกจากนั้น
การหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก ในบางครั้งอาจทำให้สูญเสียอำนาจควบคุมการใช้
ประโยชน์ทรัพยากร หรือไม่ได้ผลประโยชน์จากทรัพยากรของตนเองเต็มที่

ค. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการนำเอาที่ดินและ
ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ การมีเทคโนโลยีระดับสูง หรือความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีสูง ไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในแง่ของการสามารถนำเอาทรัพยากรทั้งเก่า
และใหม่หรือในแหล่งที่รกร้างมาใช้ประโยชน์ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการขยายรูปแบบหรือ
พัฒนาสู่ทางของการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วย

ง. ปัจจัยด้านตลาดและการตลาด

การใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นอยู่กับตลาดและการ
ตลาด ตลาดนอกจากจะกำหนดราคาแล้ว ยังกำหนดลักษณะหรือรูปแบบของการใช้
ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ การตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น
ระบบการคมนาคมขนส่งที่ดี การมีระบบการเงินที่เกื้อหนุนต่อการตลาดสินค้าที่ผลิต

จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ จะช่วยให้การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นไป
ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

1.1.1.2 บทบาทและอิทธิพลของที่ดินและ

ทรัพยากรธรรมชาติต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทและอิทธิพลต่อการ

พัฒนาเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. ทำให้เกิดการขยายตัวหรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
แม้ว่า การมีทรัพยากรธรรมชาติ (endowments) มากจะไม่
ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอในการทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (เช่นในกรณีของ
ประเทศโบลิเวีย ในช่วงต้นศตวรรษ 1980 ก็ยังคงเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดในแถบ
ละตินอเมริกา ทั้ง ๆ ที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุ) แต่การที่ประเทศมีที่ดินอุดมสมบูรณ์และ/
หรือทรัพยากรธรรมชาติมาก ประเทศนั้นย่อมมีศักยภาพ (potential) ที่จะขยายตัวหรือ
ขยายการผลิตได้ เพราะประเทศเหล่านั้นย่อมสามารถที่จะผลิตได้หลากหลาย
(diversify) และสามารถสร้างความแข็งแกร่ง (strengthen) แก่ระบบเศรษฐกิจได้ดีกว่า
อาศัยเฉพาะ แรงงาน หรือกระบวนการสะสมทุนอันยาวนาน ตัวอย่างเช่น ในช่วง
1973 - 1983 (ก่อนที่จะมีการลดราคาน้ำมัน ปี 1985 และ 1986) ประเทศผู้ส่ง
ออกน้ำมันหลายประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย ลิเบีย คูเวต อินโดนีเซีย มาเลเซีย
สามารถรักษาระดับรายได้หรือการเจริญเติบโตในระดับสูงได้ เป็นต้น

ข. ทำให้เกิดการพัฒนาเกษตร อุตสาหกรรม การค้า ส่งเสริม
การจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับประเทศ

ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ และแร่ธาตุในดินที่จำเป็น
ต่อการเจริญเติบโตของพืช เป็นปัจจัยมูลฐานในการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ
อื่น ๆ เช่น น้ำมัน แก๊สธรรมชาติ ถ่านหิน แร่ธาตุ ป่าไม้ ฯลฯ เป็นวัตถุดิบหรือ
ปัจจัยสำคัญในด้านอุตสาหกรรม ดังนั้น การมีที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติย่อมเป็น
ฐานสำหรับการพัฒนาเกษตร อุตสาหกรรม และการค้า การขยายตัวของกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจต่าง ๆ ดังกล่าว มีผลให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น และเป็นช่องทางในการหา
เงินตราต่างประเทศที่สำคัญยิ่ง

ค. ทำให้สวัสดิการและระดับความเป็นอยู่ของประชาชนสูงขึ้น
ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการผลิตอาหาร
เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต การนำเอาทรัพยากร

ธรรมชาติมาใช้อย่างหลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดความสับสนในชีวิตรประจำวันมากขึ้น เช่น การใช้น้ำประปา ไฟฟ้า (ซึ่งผลิตโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น น้ำ พลังน้ำ น้ำมัน แก๊สธรรมชาติ) การมีเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำ เป็นต้น การใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดการจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีรายได้ที่จะใช้สนองความต้องการ นอกจากนี้ การนำทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้รัฐมีรายได้ที่จะนำมาใช้ทำนุบำรุงและพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ อันเป็นการยกระดับสวัสดิการและความเป็นอยู่ของประชากรให้สูงขึ้น

ง. ช่วยให้เกิดความมั่นคงแห่งชาติ

การมีทรัพยากรธรรมชาติในประเทศ (และการรู้จักอนุรักษ์และสำรองเพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคต) หรือการไม่ต้องพึ่งพาการนำเข้าทรัพยากรจากต่างประเทศ ช่วยให้ประเทศหลุดพ้นจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากวิกฤตการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรที่เกิดขึ้นในโลก เช่น วิกฤตการณ์น้ำมันหรือวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

1.1.1.3 การใช้และพัฒนาที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ

โดยที่ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น การใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ให้สามารถอำนวยประโยชน์แก่ประเทศในระยะยาวด้วย แนวทางหลัก ๆ ในการใช้และพัฒนาที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมีดังต่อไปนี้

ก. ควรกำหนดเป้าหมายและปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรธรรมชาติประเภทสิ้นเปลือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศของทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ความเป็นไปได้ในการที่จะค้นพบแหล่งทรัพยากรธรรมชาติแหล่งใหม่ ๆ และระยะเวลาที่ธรรมชาติต้องใช้ในการสร้างทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ขึ้นทดแทนส่วนที่ถูกใช้ไป ดังนั้น รัฐจึงต้องศึกษา สืบค้นและหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น แล้วกำหนดระดับหรือข้อจำกัดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภท มีการเข้าควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติบางประเภท หรือกำหนดราคาเพื่อมิให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ อย่างฟุ่มเฟือย ในด้านของที่ดิน รัฐอาจกำหนดเป้าหมายการใช้ที่ดิน เช่น กำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรและอุตสาหกรรม กำหนดแนวทางการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรโดยการจัดรูปที่ดิน เป็นต้น

ข. ควรส่งเสริมการวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อสำรวจและหา แหล่งทรัพยากรธรรมชาติแหล่งใหม่ ๆ เพราะการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีนอกจากจะช่วย ให้สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้โดยเสียต้นทุนต่ำลง หรือเกิดการสูญเสีย น้อยลง หรือช่วยให้มองเห็นช่องทางใหม่ ๆ ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ หรือมีมูลค่ามากขึ้น การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยียังช่วยให้สามารถค้นพบสิ่งทดแทน ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่าง และช่วยให้สามารถค้นพบแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งใหม่ ๆ ประเทศต่าง ๆ จึงควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี พร้อม ๆ กับการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ในด้านของที่ ดิน การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี ช่วยให้ประสิทธิภาพการใช้ที่ดินสูงขึ้น เช่น เกิด แนวทางใหม่ในการเพิ่มความสมบูรณ์ของที่ดิน และการเพิ่มผลผลิตภาพบนที่ดิน เป็นต้น

ค. ควรมีนโยบายชัดเจนในเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์ และการนำผลประโยชน์ที่รัฐได้รับจากการใช้ทรัพยากรของประเทศ มาใช้ในการพัฒนา ประเทศ ในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ อาจต้องอาศัยเงินทุนและเทคโนโลยีหรือ ความเชี่ยวชาญจากต่างชาติ ในการนี้รัฐอาจต้องให้สิ่งจูงใจในรูปแบบของผลประโยชน์หรือมี เงื่อนไขผูกมัดต่าง ๆ ดังนั้น เราควรพิจารณาให้รอบคอบและมีนโยบายชัดเจนในเรื่อง นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีให้มีลักษณะเสียเปรียบ หรือเสี่ยงต่อการสูญเสียอำนาจ ควบคุมหรือกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของเราเอง ในกรณีที่มีการให้ สิทธิในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้โดยการให้สัมปทานการขุดเจาะ ก็ต้องมี นโยบายชัดเจนในเรื่องของการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างรัฐกับผู้ได้สัมปทาน นอกจากนี้ รัฐควรมีนโยบายชัดเจนเกี่ยวกับการนำผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เช่น ค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวง ภาษี ฯลฯ มาใช้ในการพัฒนาประเทศในลักษณะที่เหมาะสม ตัวอย่าง เช่น ใช้เพื่อการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น ในเรื่องของที่ดินรัฐควรพยายามให้ผล ประโยชน์จากการใช้ที่ดินที่ตกถึงรัฐกลับคืนสู่เกษตรกร ด้วยการส่งเสริมเกษตรกรรมใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น ตั้งกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร มีการดำเนินงานการปฏิรูปที่ดิน หรือขยายระบบชลประทาน เป็นต้น

ง. ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติต่อเรื่องของสภาวะแวดล้อม ทั้งนี้เพราะการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้อย่างกว้างขวางและเกินขอบเขต อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและ มีผลต่อประชาชนโดยส่วนรวม เช่น การที่มีการตัดไม้มากเกินไปเกินกว่าความสามารถที่จะ สร้างขึ้นทดแทนได้ทัน จะก่อให้เกิดปัญหาความแปรปรวนของภูมิอากาศ เช่น ฝนไม่ ตกต้องตามฤดูกาล หรือเกิดอุทกภัย การทรุดตัวของดินหรือการสูญเสียความอุดม

สมบูรณ์ของหน้าดิน หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในอุตสาหกรรมอาจก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ ตัวอย่างเช่นควันดำและก๊าซจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของเชื้อเพลิง แก๊สธรรมชาติ สารเคมี หรือแร่ธาตุต่าง ๆ หรือการเกิดมลภาวะทางน้ำ เพราะการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม หรือเพราะการใช้แหล่งน้ำเกินขอบเขตที่เหมาะสม เช่น (การทิ้งขยะ ระบายน้ำโสโครกลงในแหล่งน้ำต่าง ๆ) เป็นต้น รัฐบาลต้องมีนโยบายในการควบคุมการใช้ทรัพยากร และควบคุมการทำลายสภาพแวดล้อมที่อาจจะเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวอย่างเข้มงวด เช่น การมีกฎหมายควบคุมการปล่อยน้ำเสีย มีการตรวจสอบควบคุมกิจการที่อาจก่อปัญหาด้านสภาวะแวดล้อม เป็นต้น

1.1.2 ทุน

ทุน เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญมาก จะเห็นได้ว่า แนวคิดที่ว่า การสะสมทุน^{2/} เป็นกุญแจสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (capital fundamentalism) มักจะสะท้อนอยู่ในแผนหรือกลยุทธ์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาก็ชี้ชัดว่าปัญหาการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศกำลังพัฒนาก็คือ การจัดสรรทรัพยากรไปสู่การลงทุนให้เพียงพอ เพื่อให้ประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของทุนและอิทธิพลหรือบทบาทของทุนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องสำคัญ

1.1.2.1 ความหมายของทุน

เมื่อกล่าวถึง “ทุน” นักเศรษฐศาสตร์ในอดีตจะหมายถึงทุนทางกายภาพ (physical capital) ซึ่งก็คือ สินทรัพย์ประเภทสิ่งก่อสร้างซึ่งมีส่วนในการผลิตของระบบเศรษฐกิจ เช่น อาคาร โรงงาน ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ฯลฯ สินค้าคงทนถาวร เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องใช้ในการผลิตที่ใช้ในการผลิตสินค้าอื่นทั้งที่เป็นสินค้าเพื่อการผลิต (producer goods) และสินค้าเพื่อการบริโภค (consumer goods) นอกจากนี้ ทุนทางกายภาพยังรวมถึงสินค้าคงคลัง (inventories) ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของวัตถุดิบ สินค้าขั้นกลางที่สามารถนำมาใช้ในการผลิต และสินค้าสำเร็จรูปที่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งในผลผลิตรวมของสังคม^{3/}

ปัจจุบันคำว่า “ทุน” นอกจากจะหมายถึงทุนทางกายภาพดังกล่าวข้างต้น ทุนยังหมายถึงรวมถึง ทุนมนุษย์ (human capital) หรือทุนทางคุณภาพ (qualitative capital) ซึ่งคือ การสะสมเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ หรือประสิทธิภาพในการผลิตของทรัพยากรมนุษย์ อันจะช่วยให้การใช้ทุนทางกายภาพมีประสิทธิภาพสูงขึ้น การที่ทุนทางคุณภาพถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของทุน เพราะการสะสมทุนทางคุณภาพมีลักษณะเหมือนการสะสมทุนทางกายภาพ คือเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลา และเป็นเรื่องราวของการเสียสละการบริโภคในปัจจุบันเพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้นในอนาคต เช่นเดียวกับทุนทางกายภาพ

การแบ่งประเภททุน อาจทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของทุน หน้าที่ด้านเศรษฐกิจของทุน และลักษณะการเป็นเจ้าของ Herrick และ Kindleberger ได้แบ่งทุนออกเป็น 2 ประเภท คือ ทุนพื้นฐานทางสังคม (social overhead capital) และทุนที่ก่อให้เกิดผลิตภาพ (productive investment) โดยตรง กับทุนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (economic overhead capital) ทุนพื้นฐานทางสังคม หมายถึงการลงทุนที่จะช่วยปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของสังคมให้ดีขึ้นโดยตรง เช่น การลงทุนในด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา ด้านสุขภาพ และการพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลิตภาพโดยตรง ได้แก่ โรงงาน เครื่องจักร สินค้าคงคลัง และทุนเพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงที่ดิน ฯลฯ สำหรับทุนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (economic overhead capital หรือ economic infrastructure) หมายถึง บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า ประปา ระบบขนส่ง (เช่น ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ สนามบิน) ระบบสื่อสาร (เช่น โทรศัพท์ โทรเลข ฯลฯ) ดิเกที่ทำการและอุปกรณ์ที่จำเป็นในกิจกรรมของรัฐบาล ระบบการป้องกันภัย (เช่น บริการดับเพลิง ตำรวจ ทหาร ฯลฯ) และระบบทางการศาล เป็นต้น^{4/}

จะเห็นได้ว่า ทุน ไม่เพียงแต่หมายถึงทรัพย์สินและสินค้าที่มีส่วนในการผลิตโดยตรง ทุนยังรวมถึงทรัพย์สิน การดำเนินงาน และบริการที่อำนวยความสะดวก หรือมีส่วนในการขยายความสามารถในการผลิต หรือประสิทธิภาพในการผลิตของระบบเศรษฐกิจในระยะยาวด้วย

1.1.2.2 บทบาทและอิทธิพลของทุนต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากได้กล่าวถึง

บทบาทของทุนในด้านต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น อัดัม สมิท (Adam Smith) กล่าวว่า การลงทุนทำให้เกิดการผลิตขนาดใหญ่ ซึ่งทำให้การแบ่งงานกันทำ (division of labor) เป็นไปได้และทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) อันจะทำให้การผลิตขยายตัว รอสโตว์ (W.W. Rostow) กล่าวถึงการสะสมทุนว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ระบบเศรษฐกิจก้าวสู่ขั้นของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น กล่าวคือ ประเทศจะผ่านเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้น (take - off) ได้ ต้องมีการสะสมทุนสุทธิไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของรายได้ประชาชาติต่อเนื่องหลาย ๆ ปี และเข้าสู่ขั้นเร่งรัดพัฒนา (drive to maturity) ได้ ถ้าอัตราการสะสมทุนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20^{5'} ลูอิส (W.A. Lewis) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของ อัตราการการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ^{6'} โรเซนสไตน์ - โรแดน (P.N. Rosenstein-Rodan) กล่าวว่า การลงทุนขนาดใหญ่หรือการลงทุนพร้อม ๆ กันหลายด้าน จะก่อให้เกิดอุปสงค์ ในสินค้าซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยขจัดปัญหาการขาดอำนาจซื้อหรือการที่ตลาดแคบที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจไม่ขยายตัว^{7'} ฮาร์รอด โดมาร์ (Harrod - Domar) กล่าวว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นเท่าไรขึ้นอยู่กับอัตราการออมในระบบเศรษฐกิจ (saving ratio) และอัตราส่วน (เพิ่ม) ระหว่างสต็อกของทุนกับผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ (capital - output ratio)^{8'} ฯลฯ จากแนวคิดในเรื่องบทบาทของ ทุนดังกล่าว เราสามารถกล่าวได้ว่าขนาดและรูปแบบของการลงทุนมีอิทธิพลต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเราอาจประมวลเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

ก. การสะสมทุนทำให้ศักยภาพในการผลิตของระบบเศรษฐกิจ สูงขึ้น

การสะสมทุนทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นในศักยภาพการผลิตของ ระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ไม่ว่าการสะสมทุนนั้นจะเป็นไปในรูปแบบใด

-การสะสมทุนในรูปของการเพิ่มผลิตภาพโดยตรงด้วยการเพิ่ม สินค้าทุน เช่น เครื่องจักร เครื่องมือ ฯลฯ ไม่ว่าจะโดยการเพิ่มทุนในแนวกว้าง (capital widening) ซึ่งก็คือการลงทุนเพื่อให้คนงานใหม่แต่ละคนมีเครื่องมือทุนที่จะทำงานร่วม ด้วยในระดับเดียวกับคนงานเดิม หรือการเพิ่มทุนในแนวลึก (capital deepening) ซึ่งก็คือการเพิ่มทุนที่ยังผลให้คนงานแต่ละคนมีเครื่องมือทุนที่จะทำงานร่วมด้วยในระดับสูง ขึ้น อันเป็นการเพิ่มผลิตภาพของคนงาน หรือการเพิ่มเครื่องมือทุนที่มีระดับเทคโนโลยี สูงกว่าเดิม อันทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น

-การสะสมทุนในรูปของการปรับปรุง หรือพัฒนาประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากร เช่น การพัฒนาที่ดิน การจัดระบบชลประทาน การลงทุนเพื่อนำเอา

ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ การลงทุนในการสำรวจ เสาะหาแหล่ง
ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งใหม่ ๆ หรือการลงทุนวิจัยพัฒนาเทคนิคการผลิต หรือ
เทคโนโลยีการจัดการแบบต่าง ๆ

- การสะสมทุนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การปรับปรุง ขยาย
หรือพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ อันจะเอื้ออำนวยให้การผลิตเป็นไปได้อย่างดี

- การสะสมทุนพื้นฐานทางสังคม เช่น การลงทุนทางการศึกษา
การฝึกอบรม การสาธารณสุข การลงทุนด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณภาพ
ของทรัพยากรมนุษย์

การสะสมทุนในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีผลให้เกิดการ
เพิ่มขึ้นในปัจจัยการผลิตทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ ซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจมีศักยภาพ
ในการผลิต หรือมีความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

ข. การสะสมทุนช่วยรักษาหรือยกระดับความเป็นอยู่ของคน
ในสังคม

การสะสมทุนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้เกิดขึ้นเพื่อให้สอดคล้อง
กับการขยายตัวของประชากร ทั้งนี้เพราะการสะสมทุนนอกจากจะเพิ่มความสามารถใน
การผลิตของสังคม อันจะทำให้ระบบเศรษฐกิจสามารถสนองต่ออุปสงค์ที่เพิ่มขึ้น
อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นในความต้องการที่จะบริโภคของประชากรที่เพิ่มขึ้น การลง
ทุนหรือการสะสมทุนยังเป็นการสร้างงาน เพื่อรองรับอุปทานแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากการ
ขยายตัวของประชากร ช่วยให้คนเหล่านั้นมีรายได้ และสามารถรักษาระดับการดำรง
ชีพ หรือยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น ดังนั้น การสะสมทุนจึงช่วยให้ประเทศ
สามารถรักษา หรือยกระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคม

ค. การลงทุนช่วยกระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว

โดยที่การลงทุนเป็นส่วนหนึ่งในอุปสงค์มวลรวม นอกจากนี้
โดยที่การลงทุนก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ ผลก็คือมีการเพิ่มขึ้นของการบริโภค
ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของอุปสงค์มวลรวม ($Y = C + I + G + X - M$)⁹⁷ การลงทุนย่อม
กระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว เพราะในสายตาของผู้ผลิต การเพิ่มขึ้นในอุปสงค์ก็
คือการที่ตลาดขยายตัวออกไป และความเสี่ยง (risk) ที่เกิดจากการขายสินค้าไม่ได้จะ
ลดลง ผู้ผลิตย่อมอยากที่จะขยายการผลิต (และลงทุน) ดังนั้น การสะสมทุนหรือการลงทุน
จึงเป็นตัวกระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว

ง. การระดมทุนช่วยให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมากขึ้น การลงทุนหรือการระดมทุน นอกจากจะทำให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโต ยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมากขึ้นด้วย เพราะการระดมทุนอย่างเพียงพอ ทำให้ระบบเศรษฐกิจสามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนี้การลงทุนหรือการระดมทุนช่วยทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ เช่น มีการพัฒนาเกษตรกรรม มีการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก มีการพัฒนาในด้านพลังงาน ฯลฯ ความสามารถในการพึ่งตนเองดังกล่าว ล้วนแล้วแต่ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมั่นคงขึ้น คือ จะได้รับผลกระทบจากความผันผวนในเศรษฐกิจโลกน้อยลง

1.1.2.3 ปัจจัยที่กำหนดและเกื้อหนุนการลงทุน

การลงทุนหรือการระดมทุน เกี่ยวข้องกับเรื่องของการใช้ทรัพยากรไปในการสร้าง “ทุน” ในระบบเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มความสามารถในการผลิตของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว การลงทุนจึงเป็นเรื่องของการยอมเสียสละการบริโภคในปัจจุบัน เพื่อผลตอบแทนที่สูงขึ้นในอนาคต ดังนั้น แรงจูงใจและโอกาสในการลงทุน และแหล่งเงินทุนเพื่อการลงทุน จึงเป็นปัจจัย 2 ประการที่กำหนดและเกื้อหนุนให้เกิดการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ

ก. แรงจูงใจและโอกาสในการลงทุน

โดยทั่วไปการลงทุนในระบบเศรษฐกิจจะประกอบด้วยการลงทุนของรัฐบาลและการลงทุนของเอกชน (จากภายในและภายนอกประเทศ) บทบาทในด้านการลงทุนของรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลในระบบเศรษฐกิจ ในระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง รัฐบาลเป็นผู้กำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ แต่ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม รัฐบาลทำหน้าที่กำหนดทิศทาง ชี้นำ และสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดการลงทุนของเอกชน ให้สอดคล้องและบรรลุจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจลงทุนจะอยู่ที่เอกชนเอง ในการนี้รัฐบาลต้องรับภาระการลงทุนบางอย่างเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวม เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม หรือสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน รวมทั้งการลงทุนในโครงการเพื่อสาธารณะ เช่น โครงการเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ หรือการรักษาสุขภาพแวดล้อม ฯลฯ หรือลงทุนในโครงการที่เอกชนไม่สนใจที่จะลงทุน แต่เป็นโครงการที่สร้างผลประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม หรือเพื่อสร้างผล

ประโยชน์แก่กลุ่มคนที่ฐานะค้ำดีกว่าในสังคม แม้ว่าการลงทุนนั้น ๆ อาจจะได้ผลตอบแทนทางการเงินต่ำหรือขาดทุนก็ตาม

สำหรับการลงทุนในภาคเอกชน โดยปกติจะเกิดจากแรงจูงใจทางด้านกำไรหรือผลตอบแทนทางการเงิน (ชื่อเสียง เกียรติคุณ สถานภาพทางสังคม และอำนาจ อาจเป็นแรงจูงใจในการลงทุนด้วย) และโอกาสหรือช่องทางในการลงทุน (investment opportunity) ปัจจัยที่กำหนดแรงจูงใจและช่องทางการลงทุน ได้แก่

-บรรยากาศการลงทุนที่ดี

-การที่ประชาชนมีอำนาจซื้อ หรือการที่ตลาดสำหรับสินค้าและบริการขยายตัวออกไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ

-มีการพัฒนาสถาบันที่เอื้ออำนวยให้เกิดการลงทุนและการใช้ประโยชน์จากทุน (เช่น การส่งเสริมการลงทุน การมีระบบภาษีอากรที่เหมาะสม การมีองค์กรที่ให้ข้อมูล-ข่าวสารเกี่ยวกับช่องทางการลงทุน และการส่งเสริม สนับสนุนในด้านเทคโนโลยีเพื่อการลงทุน เป็นต้น)

-มีการส่งเสริมการนำเอาเทคโนโลยี และสิ่งประดิษฐ์มาใช้

ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. แหล่งเงินทุนเพื่อการลงทุน

ความต้องการที่จะลงทุนกลายเป็นการลงทุนได้โดยอาศัยเงินลงทุนที่ระดมมาได้จาก 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ แหล่งเงินทุนภายในประเทศ และแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ

-แหล่งเงินทุนภายในประเทศที่สำคัญ มาจากการออมในภาครัฐบาล (การที่รัฐบาลใช้จ่ายน้อยกว่ารายรับ) และการออมในภาคเอกชน (ทั้งที่เป็น การออมโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ)^{10'} เช่น การออมของบุคคลในรูปของเงินสด เงินฝาก และสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น พันธบัตร หุ้น หรือการออมในรูปแบบอื่น ๆ (เช่น การประกันภัย การประกันสังคม ฯลฯ) ภาษีเงินได้ที่ถูกเรียกเก็บ และการออมโดยนิติบุคคล เช่น รายได้ที่ยังไม่ได้จัดสรรของหน่วยธุรกิจ ทรัพย์สินที่ถือโดยนิติบุคคล เป็นต้น ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่กำหนดขนาดของเงินออมภายในประเทศดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

-ระดับรายได้ เป็นตัวกำหนดความสามารถในการออมของประชาชน การที่บุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้นจะมีความสามารถในการออมเพิ่มขึ้น เพราะมีรายได้เหลือจากการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น

- การกระจายรายได้ในระบบเศรษฐกิจมีผลต่อการออมในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากบุคคลต่าง ๆ ในสังคม มีนิสัยในการออมแตกต่างกัน ถ้ารายได้ส่วนใหญ่ตกถึงมือของผู้ที่มีแนวโน้มจะออมมาก ขนาดของการออมในระบบเศรษฐกิจจะสูงขึ้น
- อัตราดอกเบี้ยเป็นแรงจูงใจหรือผลตอบแทนของการออม ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูง จะมีแนวโน้มที่ประชาชนจะออมมากขึ้น
- ภาษีที่เก็บจากรายได้ หรือการบริโภค มีผลต่อการออม ถ้ามีการเก็บภาษีจากรายได้ในอัตราสูง ความสามารถในการออมจะลดลง แต่ถ้ามีการเก็บภาษีจากการบริโภคในอัตราสูง การออมจะเพิ่มขึ้น
- ระดับราคาสินค้าที่สูงขึ้น จะมีผลให้การออมลดลง ถ้ารายได้ไม่เพิ่ม
- นโยบายของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้นโยบายขาดดุลเพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลให้มีการลงทุน เกิดการจ้างงาน ประชาชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีความสามารถในการออมเพิ่มขึ้น
- ความสามารถของรัฐในการหารายได้ และการก่อกองหนี้สาธารณะ รูปแบบและความจำเป็นของการใช้จ่ายในภาครัฐ
- แหล่งเงินทุนภายนอกประเทศที่สำคัญ ประกอบด้วย การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (direct foreign investment) ซึ่งอยู่ในรูปของการเข้ามาลงทุนทำการผลิต การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน (เช่น หุ้น พันธบัตร) การกู้ยืมจากต่างประเทศ และการรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ปัจจัยที่กำหนดขนาดของเงินทุนจากต่างประเทศ ได้แก่
 - นโยบายของรัฐในเรื่องการลงทุนจากต่างประเทศและหลักประกันการลงทุนที่จะจูงใจให้เกิดการลงทุน ตัวอย่างเช่นการไม่โอนกิจการมาเป็นของรัฐ การที่รัฐไม่ประกอบการเพื่อแข่งขันกับกิจการจากต่างประเทศ การอนุญาตให้มีการส่งกำไรออกนอกประเทศ ฯลฯ หรือนโยบายส่งเสริมการลงทุน เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางการลงทุนและสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีอากร เป็นต้น

-ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และนโยบายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือและความช่วยเหลือทางด้านเงินทุน และการกู้ยืม รวมทั้งความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ

1.1.2.4 การเลือกลงทุน

คงได้กล่าวแล้วว่า การลงทุนในระบบเศรษฐกิจจะถูกจำกัดด้วยความสามารถในการระดมเงินออมภายในประเทศ และการระดมทุนจากต่างประเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เงินทุนเพื่อการลงทุนในขณะหนึ่ง ๆ มีจำกัด การลงทุนจึงต้องกระทำด้วยความรอบคอบว่าได้มีการใช้เงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแล้ว นอกจากนี้ โดยที่การลงทุนเป็นเรื่องของการใช้ทรัพยากร (ที่มีจำกัด) เพื่อสร้าง “ทุน” การลงทุนจึงต้องกระทำให้เหมาะสม เพื่อให้แน่ใจว่าการใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีลักษณะที่จะสนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการพัฒนาได้เป็นอย่างดีและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศยากจนซึ่งมีทรัพยากรและเงินทุนจำกัด ประเทศเหล่านี้ไม่ควรปล่อยให้มีการสูญเสียไปในการใช้ทรัพยากรและเงินลงทุนเกิดขึ้น

ก. การเลือกโครงการลงทุน และหลักเกณฑ์ในการเลือก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น นักเศรษฐศาสตร์จึงได้พยายามสร้างหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการพิจารณาการลงทุน หลักเกณฑ์ในการลงทุนที่สำคัญ ๆ ได้แก่

-หลักผลิตผลสูงสุดต่อหน่วยทุน^{11/} (highest output per unit of capital) หลักเกณฑ์นี้เน้นถึงประสิทธิภาพของการลงทุน ในกรณีที่เราจะเลือกเพียงโครงการเดียวจากทางเลือกต่าง ๆ เราควรเลือกลงทุนในโครงการการผลิตที่สร้างผลผลิตมากที่สุดต่อ 1 หน่วยเงินทุน ดังนั้น ถ้าใช้อัตราส่วนทุนต่อผลผลิต (capital output ratio)^{12/} เป็นตัวบ่งชี้ หลักเกณฑ์นี้เสนอว่าเราควรลงทุนในโครงการหรือกิจกรรมที่มีค่าอัตราส่วนทุนต่อผลผลิตต่ำที่สุดในบรรดาโครงการลงทุนที่มีให้เลือกทั้งหมด

-หลักความเท่าเทียมกันแห่งผลิตภาพส่วนเพิ่มของทุน (equal marginal productivity of capital) ในกรณีที่เราต้องการจัดสรรการลงทุนไปในการผลิตหรือโครงการต่าง ๆ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมเสนอว่า เราจะได้ผลผลิตสูง ถ้าหากลงทุนในทุก ๆ โครงการจนกระทั่ง ผลผลิตส่วนเพิ่มของทุนหรือผลิตภาพส่วนเพิ่มของทุนในทุก ๆ โครงการเท่ากับ $(MP_{K1} = MP_{K2} = MP_{K3} = \dots = MP_{KN})$ ^{13/} ทั้งนี้โดย

มีสมมติฐานว่าตลาดปัจจัยเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และไม่มีผลกระทบภายนอก (externalities)^{14/} เกิดขึ้น

-หลักประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนในแง่สังคม ถ้าเราพิจารณาจากต้นทุนและผลประโยชน์ของการลงทุน (cost - benefit analysis)^{15/} เราสามารถพิจารณาประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนจากอัตราส่วนของผลต่างระหว่างผลประโยชน์และต้นทุนส่วนที่ไม่ใช่ทุน กับเงินลงทุน นั่นคือ ถ้ามูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันของโครงการ = B มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายส่วนที่ไม่ใช่ทุน = C และ K คือมูลค่าปัจจุบันของเงินทุน ประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุน = $\frac{B - C}{K}$

โดยที่โครงการลงทุนต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดผลกระทบภายนอก (externalities) ต่อสังคม เช่น ก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกในทางบวก (external economies) เช่น ทำให้คนงานมีความรู้ ความชำนาญเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้หน่วยผลิตอื่น ๆ ที่ใช้คนงานเหล่านี้ได้ประโยชน์ หรือก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกในทางลบ (external diseconomies) เช่น การปล่อยน้ำเสีย อากาศเสียของโรงงาน เป็นต้น เราจึงควรนำเอาผลกระทบภายนอกเหล่านี้มาพิจารณา เพื่อจะได้พิจารณาประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนในแง่สังคม ดังนั้นถ้า E คือมูลค่าปัจจุบันของผลกระทบภายนอก ประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนในแง่สังคม = $\frac{B - C \pm E}{K}$ นั่นเอง ในกรณีที่มีการพิจารณาประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนจากต้นทุน-ผลประโยชน์ของการลงทุน เราจะเลือกทำโครงการหรือลงทุนในกิจกรรมที่ให้ค่าประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนสูงสุด

ข. การเลือกประเภทการลงทุน สาขาการลงทุน ลำดับความสำคัญ และเทคนิคการผลิต

นอกจากเรื่องของหลักเกณฑ์ในการลงทุน ซึ่งจะต้องมีการนำมาใช้ในการเลือกลงทุน การเลือกลงทุนยังต้องพิจารณาในด้านอื่น ๆ เช่น

-การเลือกประเภทของการลงทุน เช่น ควรมีการพิจารณาว่าการลงทุนควรจะเป็นการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าบริโภคหรือสินค้าทุน การลงทุนในการผลิตสินค้าทุนย่อมมีผลประโยชน์ในระยะยาว แต่โดยทั่วไปต้องอาศัยเงินลงทุนจำนวนมาก นอกจากนี้ยังควรมีการจัดสรรเงินลงทุนเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม

-การเลือกลงทุนในสาขาการผลิตต่าง ๆ จะต้องกระทำอย่างเหมาะสม และเกื้อหนุนต่อการบรรลุจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนา ถ้าการพัฒนา มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การยกระดับความเป็นอยู่ของคนโดยส่วนรวม สาขาการผลิตที่ควรจะได้

ในการส่งเสริมในเรื่องการลงทุน ก็น่าจะเป็นสาขาการผลิตที่คนส่วนใหญ่ ซึ่งมีฐานะค้ำยกว่าในสังคมเกี่ยวข้องกับอยู่ เพราะการลงทุนในสาขาการผลิตนั้น ๆ จะช่วยให้คนเหล่านั้นได้ประโยชน์

- การเลือกลำดับความสำคัญ (priority) ของการลงทุนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการขาดแคลนเงินลงทุนทำให้ไม่สามารถที่จะลงทุนในโครงการทั้งหมด การเลือกลำดับการลงทุนจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐว่าให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมาย ไคมากกว่า นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการว่ามีลักษณะส่งเสริม สนับสนุน หรือขัดแย้งกันหรือไม่เพียงไร การเลือกลำดับการลงทุนที่ดี จะทำให้เกิดการลงทุนอย่างอื่นตามมา ถ้าหากการเลือกนั้น ๆ มีลักษณะเอื้อต่อการลงทุนอื่น ๆ หรือเป็นการลงทุนที่ส่งผลเชื่อมโยง (linkages) ตัวอย่างเช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงต่อการลงทุนของเอกชน เพราะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการผลิต หรือต้นทุนในการผลิตถูกลง เป็นต้น

- การเลือกเทคนิคการผลิตให้เหมาะสมก็เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเทคนิคที่เลือกจะส่งผลกระทบต่อในเรื่องของการจ้างงาน การสร้างอำนาจซื้อ การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น ฯลฯ ตัวอย่างเช่น เทคนิคแบบเน้นแรงงาน (labor intensive) จะช่วยให้เกิดการจ้างงานและเพิ่มอำนาจซื้อของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะทำให้การลงทุนขยายตัวออกไป แต่ในอีกด้านหนึ่ง การเน้นใช้ทุน อาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงาน ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเพิ่มการผลิตเพราะการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีใหม่ ๆ แต่อาจทำให้เกิดปัญหาการว่างงานในระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น การเลือกวิธีการลงทุนหรือเทคนิคในการผลิตจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาด้วย

1.1.3 แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์

เมื่อกล่าวถึงแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ เราหมายถึง กำลังกาย ทักษะ ความสามารถ ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ หรือควรจะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ อันจะทำให้ระบบเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปด้วยดี^{16/} จะเห็นได้ว่า แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ มีความหมายที่ครอบคลุมทั้งในแง่ของปริมาณ (ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประชากร เช่น ขนาดของประชากร อัตราเพิ่มประชากร โครงสร้างอายุของประชากร ความยืนยาวของ

อายุ ฯลฯ) และในแง่ของคุณภาพ (ซึ่งขึ้นอยู่กับการลงทุนในทุนมนุษย์หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ)

1.1.3.1 ปัจจัยที่กำหนดลักษณะ (ปริมาณและคุณภาพ) ของแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ

ก. ปัจจัยที่กำหนดปริมาณแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ ปริมาณแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประชากร ที่สำคัญได้แก่จำนวนประชากรในระบบเศรษฐกิจ อัตราเพิ่มประชากร โครงสร้างของประชากร การย้ายถิ่น และความยืนยาวของอายุเฉลี่ยของคนในประเทศ ประเทศที่มีประชากรจำนวนมาก มีอัตราเพิ่มของประชากรสูง โครงสร้างของประชากรประกอบด้วยประชากรในวัยทำงานในสัดส่วนสูง มีการย้ายถิ่นเข้ามามาก และมีความยืนยาวของอายุเฉลี่ยของคนสูงขึ้น ประเทศนั้น ๆ ย่อมมีแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์มากด้วย ซึ่งแรงงานเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการผลิต หรือเอาไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจได้

อย่างไรก็ดี การมีแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจมาก ๆ อาจจะเป็นปัญหาสำหรับสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจอาจไม่สามารถเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือขยายการจ้างงาน ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ ทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และความยากจน ระบบเศรษฐกิจอาจไม่สามารถเพิ่มการลงทุนทั้งในแง่ของการลงทุนในทุนทางกายภาพ และในแง่ของการลงทุนในทุนมนุษย์ เพราะเงินทุนในระบบเศรษฐกิจอาจถูกนำไปใช้ในการลงทุนเพื่อการบริโภคสนองตอบต่อความต้องการเพิ่มของประชากร หรือการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากรทำให้ระดับการออมต่ำ นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรหรือแรงงานที่ไม่ถูกใช้ ยังเป็นภาระต่อรัฐบาลเพราะจะต้องจัดบริการสาธารณะให้กับคนเหล่านี้ เป็นต้น

ข. ปัจจัยที่กำหนดคุณภาพของแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นฐานการศึกษา สุขภาพอนามัย ค่านิยมและทัศนคติของคนงานเอง แรงจูงใจที่ทำให้มีการพัฒนาคุณภาพโดยคนงานเอง (เช่นในเรื่องของรายได้) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรัฐ เช่น การพัฒนาระบบการศึกษา การให้บริการด้านสาธารณสุข นโยบายของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับแรงงาน เป็นต้น

โดยทั่วไป ศักยภาพในการผลิตของแรงงาน จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษา สุขภาพ และทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานของแรงงาน การศึกษาทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการผลิตหรือปรับปรุงการทำงานของคนที่ดีขึ้น สุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ เพราะมีโภชนาการที่ถูกต้อง และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บทำให้มีพลังที่จะทำงาน หรือทำการผลิตได้ดีกว่า และนานกว่า การมีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องของการทำงาน เช่น ทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ย่อมจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากคุณภาพที่ติดมากับตัวแรงงานดังกล่าวข้างต้น คุณภาพของแรงงานยังเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นหรือเพิ่มพูนขึ้นได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นความพยายามเพิ่มคุณภาพโดยตัวแรงงานเอง หรือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรัฐบาลความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพแรงงานโดยตัวแรงงานเอง มักเกิดจากแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ คือต้องการพัฒนาตนเองเพื่อขยายช่วงโอกาสในการหารายได้ ทั้งในแง่ของทางเลือกที่มากขึ้นหรือผลตอบแทน (รายได้) ที่สูงขึ้น หรืออาจเกิดเพราะแรงจูงใจทางด้านสังคม เช่น เพื่อยกสถานภาพในทางสังคม การพัฒนาคุณภาพโดยแรงงานเองอาจปรากฏในรูปของการแสวงหาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การเข้ารับการศึกษาในวิชาชีพ หรือการเพิ่มทักษะบางอย่าง เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรัฐบาล มักจะเป็นเรื่องของการพัฒนาหรือจัดระบบการศึกษา ให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม หรือให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนา (นั่นคือ มีการจัดระบบการศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาด และในแนวที่จะเสริมสร้างการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจ เช่น การเน้นการศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น) การปรับปรุงทางด้านสาธารณสุขของประชาชน เช่น การควบคุมโรคติดต่อ การขยายโรงพยาบาลและสถานอนามัยการเร่งผลิตแพทย์และพยาบาลให้เพียงพอกับความต้องการในประเทศ การส่งเสริมในเรื่องของอนามัยแม่และเด็ก การส่งเสริมการคุมกำเนิด เป็นต้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรัฐบาลยังเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน เช่น นโยบายให้ความช่วยเหลือแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การออกกฎหมายประกันสังคม การก่อตั้งศาลแรงงาน การมีองค์การของรัฐที่ทำหน้าที่ให้การฝึกอบรม ให้ข่าวสาร ข้อมูล หรือให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ แก่คนงาน รวมทั้งการสนับสนุนการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งองค์กรคนงาน นโยบายในเรื่องค่าจ้าง เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเพื่อคุ้มครองสวัสดิการค่าสุดของแรงงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรัฐ ยังเกี่ยวข้องกับ เรื่องของการดำเนินการให้ทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานในระบบเศรษฐกิจสามารถเข้าถึง (excess to) บริการที่รัฐจัดหาให้ (เช่น การศึกษา การสาธารณสุข และบริการ ด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับแรงงาน ฯลฯ) ได้โดยทั่วถึงตามเจตนารมณ์ของการจัดบริการ ดังกล่าว

1.1.3.2 บทบาทและอิทธิพลของแรงงานหรือทรัพยากร มนุษย์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์นอกจากจะเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในขบวนการผลิต แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ยังมีลักษณะพิเศษต่างจากปัจจัย การผลิตอื่น ๆ ที่กล่าวแล้ว อันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและทุน นั่นคือ ในตัวของมัน เองแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์คือส่วนหนึ่งของประชากร ซึ่งการปรับปรุงคุณภาพชีวิต หรือการยกระดับความเป็นอยู่ของพวกเขา คือจุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนา เศรษฐกิจ ดังนั้น การพิจารณาบทบาทหรืออิทธิพลของแรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์ต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจ จึงต้องเน้นถึงบทบาทในด้านการปรับปรุงคุณภาพชีวิตหรือการ ยกระดับความเป็นอยู่ของแรงงานนอกเหนือไปจากบทบาทในด้านอื่น ๆ ด้วยบทบาท หรืออิทธิพลของแรงงานต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

ก. บทบาทในด้านการขยายการผลิตและรายได้ในสังคม ระบบเศรษฐกิจที่มีแรงงานในปริมาณที่เหมาะสม คือ สอด คล้องกับความสามารถในการสะสมทุนของระบบเศรษฐกิจ ทั้งที่เป็นทุนทางกายภาพ และทุนมนุษย์ จะทำให้แรงงานมีผลิตภาพสูง เพราะนอกจากแรงงานจะมีคุณภาพ แรง งานเหล่านี้จะมีทุนทำงานร่วมด้วยมากขึ้น นอกจากนี้ ถ้าแรงงานในระบบเศรษฐกิจเป็น แรงงานที่มีคุณภาพ แรงงานเหล่านี้จะมีความสามารถในการปรับปรุงประสิทธิภาพการ ผลิตหรือสามารถใช้ประโยชน์เทคโนโลยี หรือมีความสามารถในการดูดซับเทคโนโลยี หรือความรู้ใหม่ ๆ (มี absorptive capacity) มากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการขยาย การผลิตในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งก็หมายความว่า ระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคมจะ สูงขึ้น เพราะประชาชนมีความสามารถในการสนองความต้องการในสินค้าและบริการ มากขึ้น

ข. บทบาทในด้านการเพิ่มการออม และการกระตุ้นการลงทุน การเพิ่มการผลิตในระบบเศรษฐกิจ โดยการขยายการจ้างงาน หรือด้วยการเพิ่มคุณภาพแรงงาน ย่อมทำให้แรงงานมีรายได้ในรูปของค่าจ้าง หรือเงิน

เดือนสูงขึ้น การออมในระบบเศรษฐกิจอาจสูงขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มรายได้มีผลให้เกิดอำนาจซื้อ หรืออุปสงค์ในสินค้าและบริการ ซึ่งจะกระตุ้นการลงทุนในระบบเศรษฐกิจต่อเนื่องกันไป

ค. บทบาทในด้านการลดความกดดันของปัญหาการกระจายรายได้ และปัญหาความยากจน

การเพิ่มคุณภาพแรงงาน และการรักษาระดับการขยายตัวของประชากรที่เหมาะสม (ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในด้านค่าจ้าง นโยบายทางด้านงบประมาณ และนโยบายการส่งเสริมการใช้แรงงาน ฯลฯ) อาจจะช่วยให้อุตสาหกรรมสามารถลดความกดดันของปัญหาการกระจายรายได้ และปัญหาความยากจน ทั้งนี้เพราะแรงงานจะมีรายได้สูงขึ้น ปัญหาความยากจนอาจลดลง และการกระจายรายได้ในสังคมอาจจะดีขึ้น

1.1.4 ผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในขบวนการผลิตในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการรวมผู้ประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรมนุษย์ แต่ในการศึกษาก็มักจะมีการแยกพิจารณาผู้ประกอบการต่างหากออกจากทรัพยากรมนุษย์ประเภทแรงงาน ทั้งนี้เพราะ ผู้ประกอบการมีลักษณะและหน้าที่ในระบบเศรษฐกิจแตกต่างจากทรัพยากรแรงงานนั่นเอง

ผู้ประกอบการ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการผลิตหรือการพัฒนาการผลิตในระบบเศรษฐกิจ โดยผู้ประกอบการเป็นผู้รวบรวม ผสมผสานการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตเพื่อการผลิตในระบบเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและการลงทุนต่างๆ (ทั้งในด้านของประเภทการลงทุน การใช้ทรัพยากรหรือปัจจัย การเลือกเทคนิคการผลิต ฯลฯ) รวมทั้งการตัดสินใจในด้านราคาหรือการจำหน่ายสินค้าหรือบริการที่ผลิตขึ้นมา และเป็นผู้รับภาระความเสี่ยงของการลงทุนหรือการประกอบการ ทั้งนี้การประกอบการนั้น ๆ อาจมิได้มีเป้าหมายหลักเพื่อผลตอบแทนทางการเงินในรูปแบบของกำไรเพียงอย่างเดียว แต่การประกอบการอาจมีจุดมุ่งหมายอื่น ๆ เช่น การขยายขนาดกิจการหรือการผลิต การเพิ่มการจ้างงาน การมีส่วนในตลาด (market share) มากขึ้น ความต้องการที่จะช่วยสร้างความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือความต้องการที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในทางธุรกิจ เป็นต้น^{17/}

จากคำจำกัดความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการก็คือผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษบางประการ ที่สำคัญได้แก่

- การเป็นผู้มองการณ์ไกล สามารถมองเห็นโอกาสในทางเศรษฐกิจ และสามารถแสวงหาโอกาสในทางเศรษฐกิจได้ดี
- เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น กล้าเสี่ยง และมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูง
- เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประกอบการและรับผิดชอบสูง

1.1.4.1 บทบาทและอิทธิพลของผู้ประกอบการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ผู้ประกอบการมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจมาก บทบาทและอิทธิพลสำคัญ ๆ ของผู้ประกอบการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้แก่

- บทบาทหรืออิทธิพลในด้านการผลิต การเพิ่มรายได้หรือการจัดสรรรายได้ และระดับความเป็นอยู่ของคน

โดยที่ผู้ประกอบการคือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการผลิต ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ปัจจัยการผลิต ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี และตัดสินใจเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าและบริการ ผู้ประกอบการจึงมีอิทธิพลในการกำหนด ประเภท รูปแบบ ลักษณะ ขนาดของสินค้าและบริการที่จะผลิตและจำหน่าย และกำหนดประสิทธิภาพการผลิตในระบบเศรษฐกิจ อันจะส่งผลต่อรายได้และการบริโภค หรือความเป็นอยู่ของคนในสังคม ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจลงทุนในการผลิตสินค้าทุน จะส่งผลกระทบแตกต่างจากกรณีที่ผู้ประกอบการตัดสินใจลงทุนในการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภค ทั้งสองกรณีนี้ก่อให้เกิดการจัดสรรปัจจัยการผลิตหรือการใช้ปัจจัยการผลิตในสังคมแตกต่างกัน ผลผลิตในสองกรณีนี้ก็ต่างกัน ในขณะที่การผลิตสินค้าทุนเป็นการขยายความสามารถในการผลิตของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่ในแง่ของการบริโภคจะตกอยู่กับคนรุ่นต่อไป การผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคกลับมีผลในการเพิ่มอุปทานสินค้าเพื่อการบริโภคสำหรับคนรุ่นนี้ ในขณะที่ความสามารถในการผลิตของสังคมในอนาคตจะไม่เพิ่ม ดังนั้น การตัดสินใจที่ต่างกันนี้จะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการเพิ่มรายได้หรือการจัดสรรรายได้ของคนในสังคมแตกต่างกัน และมีผลต่อหารยกระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคมต่างกันด้วย นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีบทบาทใน

การสร้างสินค้าใหม่ พัฒนาสินค้าเดิมของตลาด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับ การยกระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคม

-บทบาทในด้านการลงทุน การจ้างงาน และการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์

ผู้ประกอบการคือผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลให้กำลังการผลิตในระบบเศรษฐกิจขยายตัวไป การเพิ่มขึ้นของการลงทุนในทุน ทางกายภาพ จะก่อให้เกิดการจ้างงาน หรือทำให้ผลิตภาพของแรงงานสูงขึ้น (เพราะแรงงานมีเครื่องมือทุนทำงานด้วยมากขึ้น) การเพิ่มการลงทุนในทุนมนุษย์ เช่น การจัดองค์การเพื่อฝึกอบรมคนงานในกิจการ ช่วยให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในสังคม

-บทบาทในด้านการพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและ กระตุ้นการพัฒนาเทคโนโลยี

โดยที่ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่แสวงหาโอกาสในทางเศรษฐกิจ และกล้าเสี่ยง ผู้ประกอบการจึงเป็นผู้ที่พยายามแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติในระบบเศรษฐกิจ และเป็นผู้ที่นำเอาสิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ มา ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ การกระทำดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดประดิษฐ์ คิดค้น และ พัฒนาเทคโนโลยี หรือทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิต อันจะเป็น ประโยชน์ต่อการขยายการผลิต หรือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในระบบเศรษฐกิจ

1.1.4.2 การเพิ่มปริมาณผู้ประกอบการ

บทบาทและอิทธิพลของผู้ประกอบการดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็น ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจให้ได้ผลรวดเร็ว จำเป็นต้องอาศัยผู้ประกอบการที่มีฝีมือจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมักจะมีปัญหาขาดแคลนผู้ประกอบการ หรือขาดแคลนคนที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ประกอบการ การเพิ่มปริมาณผู้ประกอบการ ในระบบเศรษฐกิจมิใช่ของง่าย เพราะคุณสมบัติของผู้ประกอบการมิใช่สิ่งที่จะสร้างขึ้น ได้ในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ต้องอาศัยการเพาะบ่มนิสัย และการฝึกฝนเป็นเวลานาน และ ยังขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างในด้านต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งมีส่วนหล่อหลอมความคิด และทัศนคติของคน และปัจจัยทางเศรษฐกิจที่จะกระตุ้นการเพิ่มปริมาณผู้ประกอบการ อย่างไรก็ดีการสร้างคนที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ประกอบการสามารถทำได้โดยการพัฒนา สถาบันทางสังคม เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยม และอาศัยการส่งเสริมของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การพัฒนาสถาบันครอบครัวในลักษณะที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัว